

Nr 27

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om föreskrifter för gifttransporter.

I motionen 1971: 734 av herr Annerås m. fl. (fp) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att lämpliga föreskrifter utfärdas beträffande transport av gifter.

Gällande bestämmelser samt tillsynsorganisation

I detta avsnitt lämnas en kortfattad redogörelse för bestämmelser, som är av betydelse då det gäller inhemska vägtransporter av gifter och annat farligt gods. Vidare redogörs för tillsynsorganisationen.

På det internationella planet har träffats ett flertal överenskommelser som avser internationella transporter av sådana ämnen. Vissa av dessa överenskommelser berörs i avsnittet "Utredningsarbete" nedan.

Enligt *giftförordningen* (1962: 702) skall hälsofarlig vara — varmed i förordningen förstås varje ämne eller beredning som med hänsyn till varans egenskaper och användning kan befaras förorsaka död, sjukdom eller kroppsskada hos människor — handhas och förvaras så att de med varan förenade riskerna i möjligaste mån begränsas. Transport av hälsofarlig vara skall ske under förhållanden som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Emballage i vilket hälsofarlig vara varit innesluten och redskap som använts till sådan vara skall handhas så att kvarvarande rester av varan inte kan förorsaka skada. — Kompletterande föreskrifter ges i kungörelsen (1963: 441) om tillämpningen av giftförordningen. Dessa gäller bl. a. frågor om förpackning och märkning vid överlåtelse samt om hantering av hälsofarlig vara. Särskilda föreskrifter om transport ges inte, men vissa hanteringsföreskrifter har betydelse också vid transport. Sålunda skall iakttagas att på förpackning anbringad märkning inte skadas eller utplånas samt att meddelade varningsföreskrifter följs.

Motsvarande bestämmelser i fråga om bekämpningsmedel finns i *bekämpningsmedelsförordningen* (1962: 703) och tillämpningskungörelsen (1963: 442) till denna författning.

Högsta tillsynen över efterlevnaden av giftförordningen och bekämpningsmedelsförordningen ävensom i anslutning därtill meddelade föreskrifter utövas av giftnämnden (instruktion 1965: 779). Det ankommer

på denna nämnd att utfärda rekommendationer till ledning för författningarnas tillämpning. I enlighet härmed har giftnämnden i skrivelse i juni 1967 till rikspolisstyrelsen riktat uppmärksamheten på riskerna vid transport av hälsofarliga varor i samband med trafikolyckor. Samma dag har giftnämnden i cirkulär till tillverkare av bekämpningsmedel m. fl. lämnat vissa anvisningar beträffande emballaget och åtgärder vid läckage m. m. (se följande avsnitt).

Liknande bestämmelser som i giftförordningen finns beträffande läkemedel i *läkemedelsförordningen (1962: 701)*. Tillsynen över efterlevnaden av denna författning och i anslutning därtill meddelade föreskrifter utövas av socialstyrelsen.

Enligt *förordningen (1949: 341) om explosiva varor* skall sådan vara vid transport vara förpackad och märkt på sätt kommerskollegium föreskrivit. Den skall behandlas med nödig försiktighet. I vissa fall krävs polismyndighets tillstånd till transport av explosiv vara, i andra fall skall transporten ske under tillsyn av särskild behörig person.

Den allmänna tillsynen över efterlevnaden av gällande bestämmelser om explosiva varor utövas av länsstyrelserna med biträde av underlydande polismyndigheter. Statligt tillsynsorgan i tekniska frågor, särskilt vad gäller tillverkningsidan, är sprängämnesinspektionen (instruktion 1965: 646). Chefsmyndighet för inspektionen är kommerskollegium, som utfärdar tillämpningsföreskrifter till förordningen.

I *förordningen (1961: 568) om brandfarliga varor* föreskrivs bl. a. att brandfarlig vara som transporteras såsom styckegods skall hållas tätt innesluten i behållare som erbjuder erforderligt skydd mot skada under transporten. Tankbil, som skall vara för ändamålet inrättad enligt föreskrifter som kommerskollegium utfärdar, får ej användas utan att vara godkänd för sitt ändamål efter särskild besiktning. Vissa bestämmelser finns också om märkning av behållare och fordon.

Det ankommer på kommerskollegium att utfärda närmare föreskrifter och allmänna anvisningar för tillämpning av förordningen, bl. a. om vad som skall iakttas till skydd mot skada vid transport av brandfarlig vara. Kommerskollegium uppställer tekniska normer för biltransport av brandfarliga varor och godkänner särskilda besiktningsmän för tankbilar tillverkade för sådana transporter. Statens trafiksäkerhetsverk medverkar i detta sammanhang genom sin regionala organisation, vilken är behörig att besiktiga tankbil. — Statligt tillsynsorgan är för hithörande frågor främst sprängämnesinspektionen.

Mer eller mindre direkt kontakt i sin myndighetsutövning med frågor rörande vägtransport av farligt gods får — utöver kommerskollegium, socialstyrelsen, giftnämnden, sprängämnesinspektionen, länsstyrelserna, polismyndigheterna och trafiksäkerhetsverket, vilka redan är nämnda i det föregående — arbetarskyddsstyrelsen, delegationen för atomenergi-

frågor (instruktion 1961: 490), vilken delegation handlägger frågor om atomenergins utnyttjande och är tillsynsmyndighet enligt atomenergilagen (1956: 306), försvarets materielverk, statens brandinspektion, statens institut för folkhälsan, statens naturvårdsverk, statens strålskyddsinstitut, statens veterinärmedicinska anstalt, statens vägverk, tullverket och yrkesinspektionen. Även postverket har viss befattning med transport av farligt gods.

Det bör emellertid framhållas att av de senast uppräknade myndigheterna de flesta för närvarande endast i ringa omfattning handlägger frågor rörande farligt gods i anslutning till transportverksamhet. Några av dem bör dock särskilt nämnas.

Arbetskyddsstyrelsen skall enligt sin instruktion (1965: 776) bl. a. allmänt främja arbetarskyddet och vidta de åtgärder som är påkallade i skyddstekniskt, yrkeshygieniskt, yrkesmedicinskt och socialt hänseende för att utveckla och förbättra detta skydd. Härigenom faller inom styrelsens verksamhetsområde alla frågor som rör farliga ämnen och föremål, vare sig det gäller tillverkning, transport eller lagring m. m.

Strålskyddsinstitutet (instruktion 1965: 785) är såsom strålskyddsmyndighet enligt strålskyddslagen (1958: 110) central förvaltningsmyndighet för ärenden om skydd mot joniserande strålning. Bl. a. skall institutet bedriva forskning och fungera som samordningsorgan för olika strålskyddsintressen i landet. Det ankommer vidare på institutet att meddela närmare föreskrifter och anvisningar rörande tillämpningen av strålskyddslagen. Institutet kan till följd härav på begäran meddela säkerhetsföreskrifter också för individuella transporter av radioaktiva ämnen. Det torde därvid regelmässigt följa de internationella bestämmelserna vilka bygger på rekommendationer av Internationella atomenergiorganet (IAEA).

Anvisningar av giftnämnden

Såsom ovan angivits har giftnämnden i juni 1967 i skrivelse till rikspolisstyrelsen riktat styrelsens uppmärksamhet på riskerna vid transport av hälsofarliga varor i samband med trafikolyckor. I skrivelsen anförde giftnämnden.

Enligt föreskrifterna i 19 § giftförordningen den 14 december 1962 (nr 702) samt 16 § bekämpningsmedelsförordningen samma dag (nr 703) skall transport av hälsofarlig vara respektive bekämpningsmedel ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Även om olika åtgärder vidtagits i syfte att öka säkerheten vid transporter av nämnda varuslag, visar erfarenheten att det bl. a. vid trafikolyckor kan uppkomma nya risker. Vid fall av läckage av hälsofarliga varor är det sålunda angeläget att adekvata åtgärder snabbt vidtages för att motverka förgiftningsrisk för människor och djur och förorening av mark och vatten.

Giftnämnden har härigenom velat fästa polisens speciella uppmärk-

samhet på riskerna vid transport av vissa varor i samband med olika tillbud i trafiken, emedan polisen som regel vid dylika händelser torde tillkallas på ett tidigt stadium. Inte minst med hänsyn till den risk, som kan föreligga för kontamination av vatten, synes det vara angeläget att vederbörande hälsovårdsnämnd snarast underrättas för det fall kemiskt ämne eller preparat, som har eller kan antas ha hälsofarliga egenskaper, genom trafikolycka eller på annat sätt spillts ut.

I cirkulär samma dag till tillverkare av bekämpningsmedel m. fl. angående transport av sådana medel anförde nämnden.

Enligt föreskrift i 16 § bekämpningsmedelsförordningen skall transport av bekämpningsmedel ske under förhållanden, som med hänsyn till varans beskaffenhet kan anses fullt betryggande. Det åligger således envar som låter transportera bekämpningsmedel att vidta de åtgärder, som i sammanhanget bedöms erforderliga för en säker transport av varan. Härvid spelar valet av emballage en betydande roll. Sålunda måste alltid göras en bedömning huruvida emballaget är tillräckligt hållfast med hänsyn till transportsätt, vägsträcka, årstid, bekämpningsmedlets art etc. Förutsättningarna för en från säkerhetssynpunkt betryggande transport ökas vidare exempelvis genom att lastningen sker på sådant sätt, att emballaget utsätts för minsta möjliga påkänning under transporten. Även om olika åtgärder vidtagits i syfte att transporten av visst bekämpningsmedel inte skall innebära några risker, visar erfarenheten att nya sådana kan uppstå bl. a. vid trafikolyckor.

Vid fall av läckage av bekämpningsmedel i samband med transport är det ofta nödvändigt att åtgärder snabbt sätts in för att motverka förgiftningsrisk för människor och djur samt förorening av mark och vatten. Giftnämnden får därför härigenom understryka vikten av att den som svarar för transporten är underrättad om att densamma avser bekämpningsmedel. Om bekämpningsmedlets art inte framgår av ytteremballaget, är det angeläget att vederbörande chaufför erhållit uppgift härom, så att farligt dröjsmål inte behöver uppstå beträffande lämpliga åtgärder mot förgiftning etc. i händelse av skada på emballaget under transporten.

Utredningsarbete

Frågan om säkerheten under transport av gifter och andra farliga varor har blivit föremål för stor uppmärksamhet på det internationella planet. Delvis föreligger mellanfolkliga överenskommelser på området. Sverige har anslutit sig till två konventioner som gäller järnvägstransporter (CIM och CIV). I fråga om landsvägstransporter har ett antal europeiska stater, dock inte Sverige, den 30 september 1957 undertecknat en europeisk överenskommelse om internationell transport av farligt gods på väg (ADR). I denna överenskommelse — med dess bilagor — förtecknas och klassificeras ämnen och föremål som på grund av explosionsrisk, brandfara, radioaktivitet samt giftiga eller frätande egenskaper o. d. bör uteslutas från befordran eller bör mottas till befordran endast på särskilda villkor. Dessa villkor kan avse t. ex. godsets förpackning och etikettering, dess samlastning med annat gods samt

konstruktionen, utrustningen och handhavandet av transportmedlen. Inklusivt bilagor omfattar ADR:s originaltext över 400 sidor.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 29 juni 1964 tillkallade dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet särskilda sakkunniga för att verkställa *utredning angående befordran av farligt gods på väg m. m.* De sakkunniga skulle utreda frågan om Sveriges tillträde till ADR och därav direkt föranledda organisatoriska spörsmål och legislativa åtgärder på det nationella planet. I samband därmed skulle de sakkunniga se över och komplettera de författningsföreskrifter som gällde för landsvägstransport av farligt gods i inrikes trafik. En fråga som särskilt borde beaktas var behovet och lämpligheten av att, med avseende på alla trafikgrenar, sammanföra frågor rörande transport av farligt gods till handläggning inom ett centralt statligt organ.

Utredningen har redovisat en del av sitt uppdrag i ett den 15 mars 1971 dagtecknat betänkande jämte tre i separata volymer tryckta bilagor till detta (SOU 1971: 20—23). I betänkandet redovisas — utöver översättningen av ADR — utredningens överväganden och förslag i fråga om Sveriges anslutning till överenskommelsen och därav direkt föranledda organisatoriska och andra spörsmål på det nationella planet. Med hänsyn till vikten av att i största möjliga utsträckning enhetliga säkerhetsföreskrifter gäller för transport av farligt gods vare sig denna sker i internationell eller i inrikes trafik — något som särskilt framhålls i utredningens direktiv — har utredningen däremot ansett att dess översyn av bestämmelserna rörande inrikes vägtransporter i huvudsak borde anstå till dess att ADR förelåg i svensk översättning. Bl. a. skulle möjligheten och lämpligheten av att tillämpa ADR:s föreskrifter på inrikes transporter då lättare kunna tas upp till diskussion med berörda myndigheter och organisationer.

Kartläggning av rådande förhållanden ävensom annat förberedande utredningsarbete har utförts såväl vad gäller regleringen av inrikes transporter som beträffande den del av utredningsuppdraget som avser möjligheten att till en organisatorisk enhet förlägga handläggningen av alla frågor rörande transport av farligt gods oavsett transportmedel.

Utredningen anför i fråga om föreskrifter för inrikes transporter — med vissa redaktionella jämkningar — följande.

Flertalet ADR-stater avser att låta ADR:s bestämmelser bilda underlag också för vederbörande stats interna reglering av landsvägs-transporter av farligt gods. I något fall har så redan skett. Vid utredningens preliminära diskussioner om de blivande svenska bestämmelserna i ämnet har enighet rått om ett liknande tillvägagångssätt för Sveriges del. Fråga har emellertid uppkommit om lämpligheten av att bygga den slutliga författningsmässiga regleringen av de inrikes transporterna på ADR:s säkerhetsföreskrifter i nuvarande utformning.

För närvarande pågår ett omfattande arbete med en revision av ADR:s tekniska föreskrifter. Arbetet har till syfte bl. a. att så långt

möjligt anpassa dessa föreskrifter till rekommendationer som utarbetats av FN:s ekonomiska och sociala råd och som är avsedda att läggas till grund för en världsomfattande reglering av säkerhetsfrågorna och en harmonisering av hithörande föreskrifter vad beträffar samtliga transportmedel. Enligt planerna skall revisionsarbetet resultera i att nya utgåvor av ADR:s bilagor och RID (= säkerhetsföreskrifter till det internationella fördraget angående godsbefordran sjövägen, CIM) skall föreligga färdiga år 1974. Dessa utgåvor kommer av allt att döma att avvika från de nuvarande i vad gäller bl. a. bestämmelserna om klassindelning, märkning och emballage.

Vårt land har förklarat sig stödja det inom skilda internationella organ pågående unifierings- och harmoniseringsarbetet på förevarande område. Detta syftar till att avskaffa eller minska existerande olikheter inte bara mellan de internationella transportreglementena utan även mellan internationella och nationella regleringar. Med hänsyn härtill och till de uppenbara praktiska olägenheterna av att skilda föreskrifter om klassindelning, märkning etc. gäller inom svenskt territorium för internationella resp. inrikes vägtransporter av farligt gods skulle en svensk författningsreglering som bygger på ADR:s nuvarande säkerhetsföreskrifter relativt snart behöva ändras i väsentliga hänseenden. Å andra sidan förefaller det mindre lämpligt att lägga ECOSOC-rekommendationerna till grund för interna svenska bestämmelser innan det står klart att rekommendationerna i sin nuvarande utformning verkligen blir normgivande för de internationella reglerna på transportområdet.

Såvitt nu kan bedömas synes det därför ändamålsenligt att arbetet på en översyn av bestämmelserna för inrikes landsvägstransporter sker i nära anslutning till ADR/RID-organens revisionsarbete och bedrivs på sådant sätt att den slutliga svenska författningsmässiga regleringen kan träda i tillämpning samtidigt med den nya utgåvan av ADR:s bilagor.

I avvaktan på en definitiv reglering är det emellertid angeläget — såsom under det senaste året bl. a. framhållits i ett par riksdagsmotioner — att de nuvarande ofullständiga transportbestämmelserna snarast möjligt kompletteras, också i fråga om inrikes transporter, med föreskrifter bättre ägnade att förebygga haverier under transport och att minska skadeverkningarna av ett haveri, om ett sådant ändå inträffar. Utredningen har därför tagit förberedande kontakt med närmast berörda centrala myndigheter (kommerskollegium, giftnämnden m. fl.) rörande möjligheten att i lämplig utsträckning göra ADR:s säkerhetsföreskrifter i dessas nuvarande utformning tills vidare tillämpliga på svenska transporter, eventuellt i form av föreskrifter utfärdade av vederbörande myndighet med stöd av gällande instruktion. Det i utredningens direktiv förutsedda behovet att på vissa punkter göra bestämmelserna för interna transporter mindre stränga än motsvarande bestämmelser i ADR skulle då kunna tillgodoses. Förslag till erforderliga undantag borde i så fall utarbetas av utredningen och berörda fackmyndigheter gemensamt.

När det gäller översynen av regleringen av inrikes vägtransporter av farligt gods ser utredningen således som sin närmaste arbetsuppgift att undersöka möjligheten till en provisorisk lösning av säkerhetsfrågorna enligt dessa linjer. Denna del av utredningsarbetet torde kunna avslutas inom ett år.

I svar på en enkel fråga den 18 maj i år uttalade chefen för kommunikationsdepartementet att, enligt vad han erfarit, utredningen avsåg att före utgången av innevarande år lägga fram förslag till provisoriska bestämmelser i avvaktan på en mera definitiv författningsmässig reglering i ämnet.

Motioner till 1970 års riksdag

I motioner till 1970 års riksdag hemställdes bl. a. om utförliga skydds- och säkerhetsföreskrifter i fråga om landsvägstransport av hälso- och miljöfarliga vätskor.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1970: 81 anförde andra lagutskottet i denna del bl. a. följande.

Enligt utskottets mening är det otillfredsställande att frågan om kompletterande författningsföreskrifter för landsvägstransport av farligt gods ännu åtta år efter gift- och bekämpningsmedelsförordningarnas antagande inte fått någon lösning. Med hänsyn till det behov av utförligare skydds- och säkerhetsbestämmelser som — inte minst på grund av den starkt intensifierade trafiken på våra vägar — onekligen föreligger anser utskottet att Kungl. Maj:t bör vidta sådana åtgärder att förslag i frågan utan ytterligare dröjsmål kan redovisas för riksdagen. Denna uppfattning bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Härigenom får motionernas syfte i denna del anses bli tillgodosett.

Utskottet

I motionen 1971: 734 yrkas att riksdagen skall anhålla att lämpliga föreskrifter utfärdas om transport av gifter.

Bestämmelser som rör transport av gifter och annat farligt gods finns i ett flertal författningar. Beträffande explosiva och brandfarliga varor är bestämmelserna relativt ingående. I övrigt finns i stort sett endast allmänt hållna ramföreskrifter på området.

Den i motionen upptagna frågan har varit aktuell under mycket lång tid. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallades år 1964 — då giftförordningen och bekämpningsmedelsförordningen trädde i kraft — särskilda sakkunniga för att utreda frågan om Sveriges tillträde till en år 1957 i Genève undertecknad överenskommelse mellan ett antal europeiska stater rörande internationell befordran av farligt gods på väg samt därav direkt föranledda organisatoriska spörsmål och legislativa åtgärder på det nationella planet. I samband därmed skall de sakkunniga också se över och komplettera de författningsföreskrifter som gäller för landsvägstransporter av farligt gods i inrikes trafik.

Riksdagen uttalade för ett år sedan, att det var otillfredsställande att frågan om kompletterande författningsföreskrifter för landsvägstransport av farligt gods ännu åtta år efter gift- och bekämpningsmedelsförordningarnas antagande inte fått någon lösning. Kungl. Maj:t borde enligt

riksdagens mening vidta sådana åtgärder att förslag i frågan utan ytterligare dröjsmål kunde redovisas för riksdagen. De sakkunniga har där- efter — i mars i år — redovisat en del av sitt uppdrag, nämligen dels en översättning av den mycket omfattande internationella överenskom- melsen, dels sina överväganden och förslag i fråga om Sveriges anslut- ning till överenskommelsen och därav direkt föranledda organisatoriska och andra spörsmål på det nationella planet. De sakkunniga har vidare slutfört ett förberedande arbete beträffande bl. a. regleringen av inrikes transporter. Det finns anledning räkna med att de sakkunniga inom kort kommer att lägga fram förslag till bestämmelser på området. Social- utskottet, som vill understryka vikten av att frågan löses utan tidsutdräkt, anser sig därför kunna avstå från att föreslå riksdagen att ånyo göra framställning i frågan hos Kungl. Maj:t. Utskottet utgår således från att motionens syfte kommer att bli tillgodosett inom en nära framtid. Med hänsyn härtill avstyrks motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971: 734.

Stockholm den 26 oktober 1971

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c)*, Persson i Stockholm (s), Åkerlind (m), Johnsson i Blentarp (s), Andreas- son (c)*, fru Marklund (vpk), herrar Bengtsson i Göteborg (c), Nisser (m), Romanus (fp) och Nilsson i Växjö (s)*.

* Ej närvarande vid betänkan- dets justering.